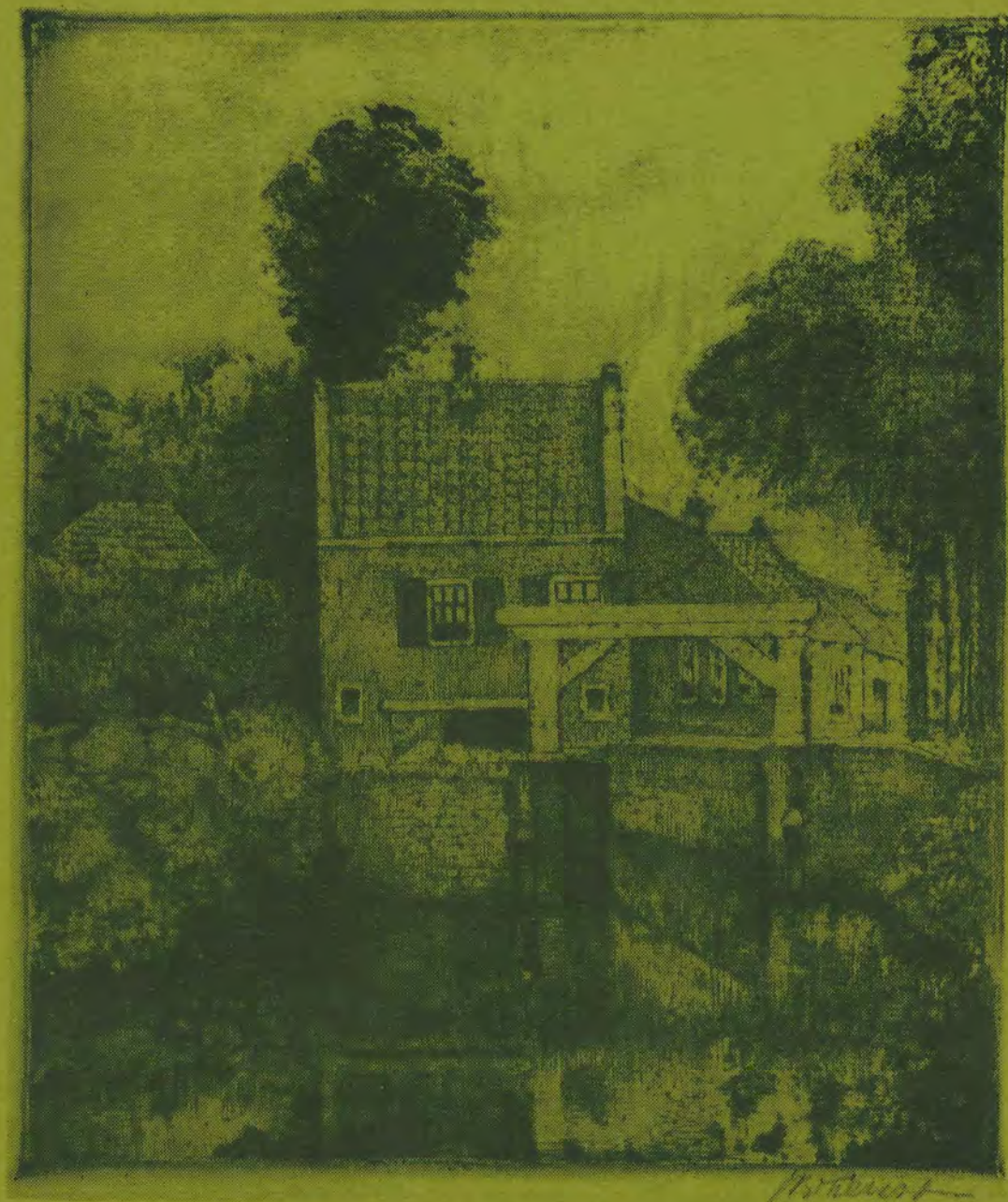

Historische Kring Maarssen

Wilt U...

- een huis, bungalow, flat of boerderij kopen of verkopen?
- een taxatie laten verrichten door beëdigde taxateurs?
- een passende verzekering sluiten?
- een financiering of hypotheek nemen?
- of alleen een persoonlijk advies over deze zaken?

**Makelaars en taxateurs
erkend assurantie agenten**

bel dan:

Maarssen, Raadhuisstraat 21 A
Telefoon 03465 - 4644

Maarssenbroek-
Duivenkamp

Loenen a/d. Vecht, Brugstraat 6
Telefoon 02943-3944

RADIO

radio- en tv - speciaalzaak

B. Huis in 't Veld - Diependaalsedijk 1

Maarssen - Telefoon 03465 - 2081

**Goud en zilver kopen
is een kwestie van
vertrouwen!**

**KIES DAAROM:
JUWELIER - HORLOGER**

Kaatsbaan 28 - Maarssen - Telefoon 03465 - 1806

Orgaan van de „Historische Kring Maarssen“

(Opgericht 11 sept. 1972, goedgekeurd bij k.b. van 25 april 1973)

Bestuur

Drs. D. Dekker, voorzitter
D.v.d. Berg, secretaris
Bloemstede 451, Maarssen
tel.: 03465-2401
N.v. Tricht, penningmeester
giro: 2907376

Mevr. A. H. Hogenhout-Hofman
J. H. Witte
A. de Zwart
Mevr. J. G. Zwijs-Brink

Redactie

D. Dekker, J. N. Servaas en J. H. Witte en A. de Zwart.
Redactie-administratie: D.v.d. Berg, Bloemstede 451, Maarssen,
tel.: 03465-2401.

De bevolking van Maarssenbroek in 1813

Klassificatie der Huisgezinnen, zonder of met kinderen:

Twee	zonder kinderen
Drie	met 1 kind
Vijf	met twee kinderen
Twee	met drie kinderen
Vier	met vier kinderen
Twee	met zes kinderen
Eén	met negen kinderen

De totale bevolking bedroeg dus 94 inwoners, waaronder 56 kinderen.

Beroepen	Aard der beroepen
Getal	
acht	daghuurders
elf	landlieden

Vier gezinnen hielden een paard tot vermaak. Twee van deze gezinnen hadden bovendien ieder een werkpaard en de andere twee gezinnen ieder zelfs twee werkpaarden.

Het aantal koeien bedroeg bij:

Twee gezinnen	gene
Vier gezinnen	1 tot 5
Drie gezinnen	5 tot 10

Twee gezinnen	10 tot 15
Vijf gezinnen	15 tot 20
Drie gezinnen	20 tot 30

Eigenaars van wei- en zaailand:

Twaalf	zonder
Twee	10 tot 20 morgen
Vier	20 tot 30 morgen
Eén	40 tot 50 morgen

D. D.

Enige aantekeningen bij de afgebeelde kaart

In de vorige aflevering van ons periodiek trof U slechts een gedeelte aan van een uiterst zeldzame kaart uit de zeventiende eeuw. Het toen weggelaten linker gedeelte staat nu op nevenstaande bladzijde. Op deze ongesigneerde kaart, die in grote trekken identiek is aan andere kaarten die in 1660 bij Colom in Amsterdam werden gemaakt, is het door de grote afmetingen mogelijk, met meer zekerheid vast te stellen, waar buitenplaatsen als Daelwijk en Spruytenburg liggen of hebben gelegen.

Welgestelde Amsterdamse kooplieden lieten in de zeventiende eeuw buitenplaatsen bouwen langs de Vecht, waarbij ze bewust of niet, met het kiezen van een plaats rekening hielden met hun godsdienst.

Zo zien we, dat doopsgezinde Amsterdamers bij voorkeur gingen wonen tussen Breukelen en Nieuwersluis, de streek die daarom Mennistenhemel wordt genoemd, terwijl de Portugees-Joodse kooplieden zich voornamelijk vestigden in het gebied weergegeven door deze kaart.

Dr. R. van Luttervelt (in: De Buitenplaatsen aan de Vecht) en ook anderen hebben zich beijverd om de namen van de bewoners van deze buitenplaatsen te noemen.

De vergissingen daarbij, die ze bovendien van elkaar overnemen, zijn soms hinderlijk. Begrijpelijk is dat de lijsten van namen onvolledig bleven, want de bewoners van de buitenplaatsen waren op een enkele uitzondering na weinig honkvast. Ze betrokken vaak na een korte periode een ander landhuis in dezelfde omgeving om na enige

jaren weer op de vorige plaats terug te keren. Die vele wisselingen hadden tot gevolg dat de koopakten vaak verloren raakten, waardoor het moeilijk wordt het wel en wee van zo'n landhuis op de voet te volgen. Voeg daarbij de fouten van een gezaghebbend boek als: "Wandelingen door Nederland" van J. Craandijk - Haarlem, 1882-1890, en de moeilijkheden bij pogingen tot reconstructie stapelen zich op. Craandijk beweert op pag. 103 dat den Oever en Spruytenburg gesloopt zijn! Op pag. 105 zegt hij dat Geesbergen en Leeuwenburg nieuwe namen en nieuwe plaatsen zijn!

Wat is hiervan juist? Den Oever is Vechtoever en staat nog steeds in volle luister langs het Zandpad. Geesbergen is een oude naam die op alle kaarten van de laatste drie eeuwen voorkomt en het huis aanduidt dat volgens de Monumentenlijst in de achttiende eeuw is witgepleisterd.

En Spruytenburg, no. 5 op de kaart?

In het jaarboekje van het Oudheidkundig genootschap Niftarlake 1955, schrijft Mgr. A. E. Rientjes over Spruytenburg en citeert daarbij Luttervelt en Craandijk. Zo komt hij tot de verkeerde conclusie dat Spruytenburg thans boomgaardgrond is. Maar Spruytenburg staat er nog steeds! Het is niet gesloopt, het heeft alleen een andere naam gekregen: Leeuwenburg, het huis van Dr. A. van Rossum. Bij de restauratie van de afgelopen jaren is het vermoeden bewaard dat dit landhuis uit twee gedeelten bestaat. Het achterste gedeelte met het gezicht op de Machinekade is het oudst en moet wel, ook volgens de vele kaarten, Spruytenburg

Tienhovense Landen

Aenwysinge

1. Cromwyck
2. Gansenhoeff
3. Otterspoor
4. Hoogeveght
5. Spruytenburgh
6. Neerbeek
7. Sluysoort
8. Geesbergen
9. 't Wapen van Maersveen
11. Blyendaal
12. Heremitagie
13. Sluyswyck
14. Daelwyck
15. Vegthoven.

zijn. De monumentenlijst vermeldt bij Leeuwenburg: 18e eeuws of ouder.

Op de lijsten van uitzettingen der dorpsplaten van Nieuw-Maarsseveen vinden we bij de nummers: 9 - 13 en 14 in het jaar 1814:

(9) het gewezen logement het Zwarte Varken (= 't wapen van Maarsseveen)

(13) de gewezen plaats Schoonderzigt (= Sluyswijck)

(14) de gewezen plaats Daelwijk.

Twee jaar later, in 1816, staat bij deze nummers vermeld: gesloopt.

Het Wapen van Maarsseveen was een herberg die tevens dienst deed als gemeentehuis, althans Kastelein Eschler (+ 1785) en later zijn opvolgster de weduwe Reynders (+ 1795) verhuurden voor f 25 's jaars een vertrek als gerechtshamer aan de gemeente Maarsseveen. Bovendien hadden de bode en de nachtwachts hier hun wachtklokaal. Omstreeks 1800 werd deze herberg minder belangrijk, omdat Schout en schepenen gingen vergaderen in een herberg in de Kaatsbaan. De tweede naam, het Zwarte Varken, ontleende men aan het uithangbord, waarop een zwart everzwijn was afgebeeld, in overeenstemming met het wapen van de gemeente. De Machinekade heette in die dagen het Zwartevarkenspad.

Of deze plaatsen in 1813 ook nog bewoond werden, is moeilijk te achterhalen. Wel weten we van zgn. indemniteitsverklaringen dat in 1812 Jan Bolle Smits op Daelwijk als

tuinman werkzaam was en Hendrik Schuilenburg in dezelfde functie op Sluysoord. Waarschijnlijk zijn de laatste bewoners dus in 1813 vertrokken.

Ook Vegthoven (no. 15), dat op de kruising Diependaalse Dijk en Zandpad stond, moet in dezelfde tijd gesloopt zijn. In ieder geval was dit buiten in 1810 nog het eigendom van de familie Bronkhorst, want de gemeente Nieuw-Maarsseveen verlangde in dat jaar f 35 venster- en deurengeld voor dat gebouw.

Otterspoor heeft het langer volgehouden, want in 1867 komt het nog voor op de officiële gemeentekaart van Nieuw-Maarsseveen (uitgave Suringar-Leeuwarden).

Bij het zoeken naar gegevens over al deze plaatsen valt op, dat de tuinmannen zoals Vester van Hoogevecht en Jacob van Barneveld van Gansenhoeff niet uit Maarssen of omgeving kwamen, maar uit andere streken van Nederland, vooral uit Oost-Nederland. Op Otterspoor had de eigenaar Abr. Capadoce in 1814 zelfs een duitser als jager in dienst, nl. Godfried Schmiet, geboren in Hessen-Kassel, die in 1795 met de Pruisische troepen tegen de Hollandse Patriotten had gestreden.

Nu de archivalia ons in de steek laten, is het te hopen dat anderen onze spaarzame gegevens aanvullen om zo tot een vollediger beeld te komen van wat deze mooie Vechtbocht eens te zien gaf.

Dick Dekker.

Schipper, mag ik overvaren?

Een wandeling door zijn geboortedorp is voor een Oud-Maarssenaar een boeiende en tegelijkertijd teleurstellende belevenis! Zo heb ik het althans enige tijd geleden ervaren. Boeiend, als men ziet hoe de oude vervallen Lange Gracht door restauratie en herbouw misschien haar vroegere deftigheid heeft herkregen en hoe ook aan het behoud van andere oude huizen en grachtwanden de nodige aandacht wordt besteed. Teleurstellend, omdat je daarbij de grootste moeite hebt je de vroegere toestand voor de geest te halen daar veel wat je hebt gekend onherkenbaar veranderd is of afgebroken. En grote wrevel komt in je op als je aanschouwt hoe een mooi Vechtgezicht grondig is verknoeid en vernield door de aanleg van de nieuwe Termeerbrug en je herinnert je, dat de oude van Lingebrug met zijn eenvoudige en ietwat simpele constructie toch beter in het land-

schap paste! Staande bij de nu buitengebruik gestelde brug denk je met een variant op Staring:

"Eens was het anders hier ter steê,
Toen d'overhaal de Vecht doorsneê."
De overhaal van Vrouw Klarenbeek!

Dit doet natuurlijk de vraag opkomen: "Zou hier vroeger ook een of andere oeververbinding hebben bestaan? Want het valt toch moeilijk aan te nemen, dat de bewoners en het personeel van de buitenplaatsen Overkerk, Luxemburg, de Koning David, Oostwaard, enz. telkens de omweg over de brug van Maarssen hebben gemaakt. De bekende prent van Dirk Verrijck (gepubliceerd in ons tijdschrift van sept. '74) laat op de voorgrond een goed bezette roeiboot zien. Maar dit kan natuurlijk fantasie van de tekenaar zijn, te meer daar er in de beschrijving van

Dr. A. R. van Linge Brug, Maarssen.

die plaat nog andere onjuistheden staan! Een nader onderzoek in oude documenten echter heeft interessante zaken aan het licht gebracht! Dit geldt dan voornamelijk voor de situatie op de Westelijke oever van de Vecht, waar eertijds een herberg heeft gelegen. We lezen, dat in den Gerechtshuize te Maarssen ten overstaan van Willem Voorsteegh (Procureur van den Ed. Hove dezer provincie) een hypotheekacte is gepasseerd met als onderpand: "zekere Huizinge en Herberg met zijn Erve en Stallingen, genaamd de Zwaan, staande en gelegen te Maarssen tusschen den Daalschendijk en de riviere de Vecht". Dit gebeurde op 9 augustus 1787. Bewoners van de herberg waren toentertijd: George Frederick Grosse en Leentje Verham, echtelieden, die de plaats weer hadden gekocht van Engelina Blickmans, weduwe van Philip A(m)esman. Op 5 februari 1808 wordt de Zwaan ten overstaan van wéér Willem Voorsteegh (die ook tijdens de Franse bezetting als Koninklijk Notaris kennelijk goed zijn draai heeft kunnen nemen) verkocht aan Christiaan Eschler, castelein in 't Swarte Varken onder Nieuw-Maarsseveen. Prijs f 9400. - Hollands Courant, te betalen in "goed grof zilvergeld!" Er waren waardeloze Franse assignaten in omloop!

Wanneer Eschler de herberg heeft verkocht aan Mozes Samuel Polak te Maarssen valt niet meer te achterhalen. Polak verkoopt op 6 oktober 1838 De Zwaan "staande en gelegen te Maarssen tussen de rivier de Vecht en de Zandrijweg of Daalsche Dijk" (voortzetting van de Utrechtse Daalse Dijk en nu Binnenweg geheten) aan Mevr. Hillette Bou-

man-Canneman, wonende op de buitenplaats Overkerk, in 1810 op 14 augustus gekocht van Anne Willem Straalman.

Op 28 november 1838 wordt op Overkerk de erfpachtvereenkomst (behorende bij de herberg) met de Hervormde Kerk van Maarssen vernieuwd, aangezien de heren Kerkvoogden, te weten: Diederik, baron van Tuyll van Serooskerken, Heer van Maarssen en Termeer, Isaac Jan van den Helm en Jan Peelen, steenbakker te Oostwaard Gemeente Zuilen van de vóórkoop van het erfpachtgoed "deze reis hebben gedesisteerd".

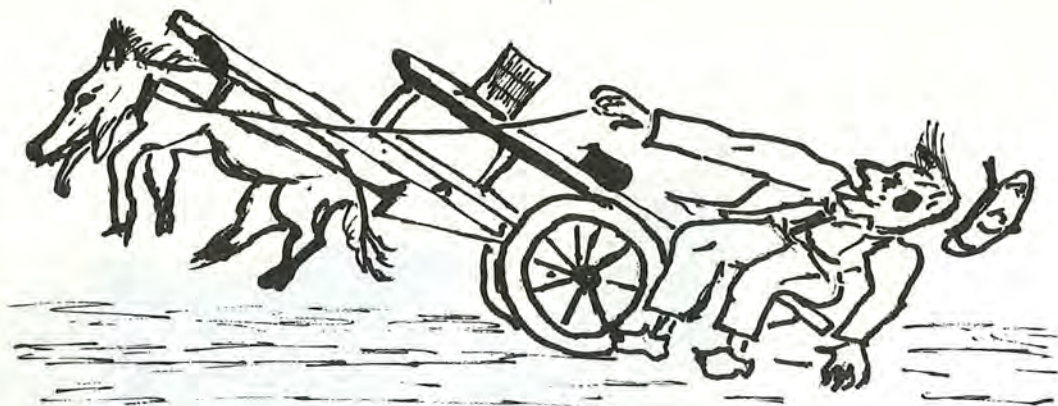
Voor Mevr. Bouman treedt op haar broer Heer Elias Canneman, Heer van de Mijl, Staatsraad in buitengewone dienst, Commisaris des Konings bij de Nederlandsche Handelmaatschappij, Kommandeur der Orde van den Nederlandschen Leeuw en van de Leopoldsorde van Oostenrijk, wonende te 's-Gravenhage. Voorzeker een zeer deftig en machtig man!

Toch zal deze hooggeplaatste Heer Erfpachter moeten gedogen en zorgen, "dat er eene bekwame plaats blijft tot overvaring naar en van het Zandpad en dat de schuiten aldaar eene goede aan- en legplaats hebben, zooals gebruikelijk is, zonder dat de Heer Erfpachter evenwel daarvan molesten of schaden zal behoeven te vragen."

Het woord "gebruikelijk" wijst in de richting van een reeds lang bestaande toestand. Waarmee we langs een grote omhaal uitgekomen zijn bij de overhaal en het opschrift boven dit artikel toch goed gekozen blijkt te zijn!

Amstelveen

J. J. W. Hofman.

De hondekar

Het straatbeeld bezorgt ons soms duizelingen met al die auto's en andere voertuigen. Ruim vijftig jaar geleden was het anders: slechts enkele auto's en het goedkoopste vervoermiddel, de hondekar. En de paardentractie dan, zult U zeggen. Maar in Maarsseveen met de smalle sintelpaadjes, en de eilandjes, waarvan de uitweg vaak niet meer was dan een draaiplank, was de hondekar het vervoermiddel bij uitstek. Het kwam zelfs voor, dat men gebruik maakte van de hondekar als men in deze contraien voor een spoedgeval de dokter moest halen. Ik kan me enige gevallen herinneren dat de dokter met de hondekar gehaald en weer thuisgebracht werd. Ook de bakker en melkman maakten vaak gebruik van hondekar en trekhond. Nu is niet iedere hond geschikt om als trekhond dienst te doen, afgezien van de vraag of wij van de hond, dikwijls onze beste vriend, wel zulk zwaar werk mogen vragen. Niet zo maar waren juist deze honden agressief en moesten ze gemuilkorfd worden. Voordat zo'n trekhond gevoerd werd, moest de baas hem eerst verlossen van zijn muilkorf! In de eerste wereldoorlog werden trekhonden vaak gebruikt om klandestiene waar te vervoeren.

Juist hun agressiviteit was oorzaak dat politie er niet graag toe overging om zo'n hondekar aan te houden.

Toch was er een goede band tussen baas en trekhond. Ik herinner me een melkman, die bij slecht weer, als hij lang moest wachten bij een klant, een houten vlondertje onder het dier legde.

Maar de nare ervaringen met dit trouwe dier als trekmaschine zijn talrijker. Het kwam bijvoorbeeld niet zelden voor dat zo'n dier in paringstijd met kar en al aan de haal ging tot hij met de kar in een steeg zich zelf klem liep. Na wat lieve woordjes van zijn baas kon het dier weer aan zijn werk, natuurlijk totaal overstuurd.

Zo heb ik een heetgebakerde hond het zijn baas zo lastig zien maken, dat deze, terwijl hij oorspronkelijk in draf naast de kar liep, na een tuimeling op de kar terecht kwam, terwijl het arme dier aan zijn tuig bengelde tussen de bomen van de kar. Het is leuk om voor de jongere generatie oude ervaringen op te dissen, maar prettig zijn ze niet altijd. Een hond als trekdier - het is maar goed dat zoiets volledig uit het straatbeeld is verdwenen!

W. van Beek,

Over het ambt van Wethouder en de verhoging van de wedden der Wethouders in 1930

Het zal wel algemeen bekend zijn, dat burgemeester en wethouders het dagelijks bestuur der gemeente vormen en laatstge-

noemden door de raad om de vier jaar worden gekozen. Artikel 129 der gemeentewet bepaalt, dat

de leden van het college van B. en W. tezamen en ieder afzonderlijk voor het door het college gevoerde bestuur verantwoordelijk zijn en te dien aanzien alle door de raad verlangde inlichtingen geven, een en ander voorzover zulks niet strijdig is met het algemeen belang. Dit artikel blinkt niet uit door helderheid n.l. door de woorden "ieder afzonderlijk voor het door het college gevoerde bestuur". Maar uit deze bepaling is wel af te leiden, dat de leden een vrij zelfstandige positie innemen. Dit blijkt dan ook uit het feit, dat in een enigszins belangrijke gemeente de diverse taken worden verdeeld en er wordt gesproken over portefeuilles van financiën, onderwijs enz.

In de tijd - in de dertiger jaren -, toen deze gemeente nog een bescheiden karakter droeg, werden de verschillende werkzaamheden van B. en W. gezamenlijk verricht, zodat taakverdeling geen rol speelde. Nu een en ander over de "voorouders" der wethouders: de schepenen. Het woord schepen is afgeleid van het werkwoord "scheppen", hetwelk ook ordenen of regelen betekent.

In het Landsheerlijk tijdperk van + 1000 - + 1600, kende men schout en schepenen in de steden en op het platteland. In deze perioden waren schout en schepenen niet alleen belast met het bestuur van stad of ambacht en het vaststellen van Keuren - een soort politieverordeningen - doch ook met de rechtspraak bij lichte vergrijpen. Tijdens de Republiek der Verenigde Nederlanden van ongeveer 1600-1795 werd in verband met de uitbreiding der werkzaamheden op het gebied van het stadsbestuur, de taak van schout en schepenen allengs beperkt tot de rechtspraak, terwijl het bestuur werd gevoerd door burgemeesters en vroedschap. Op het platteland, zoals in Maarssen behielden schout en schepenen het bestuur en ook de bevoegdheid tot het vaststellen van keuren naast de rechtspraak. In een stad als Utrecht bijv. bestond, zoals men in deel 21 van "De Tegenwoordige Staat der Verenigde Nederlanden" (uitgave-Tirion Amsterdam 1758) lezen, de regering uit de vroedschap en een college der wet. En laatstgenoemd college was samengesteld uit de Hoofdofficier (schout) twee burgemeesters en twaalf schepenen of vroedschapsleden, waarbij wij in verband met het bovenstaande opmerken, dat de schout en schepenen zich in het bijzonder met de rechtspraak bezig hielden. Opmerkelijk is, dat onder het begrip rege-

ring mede de rechterlijke autoriteiten werden verstaan, hetgeen niet juist is. "De Tegenwoordige Staat" zegt over de benoeming van schepenen te Utrecht: "Tegenwoordig (dus eind 18e eeuw) worden de Schepenen gekoozen door den Stadhouder uit een nominatie van een dubbel getal, gemaakt bij Burgemeesters, Schepenen en Raaden." Zij werden gekozen uit de burgers (poorters). Van invloed van het volk was geen sprake. U ziet een nogal ingewikkelde gang van zaken. In sommige steden was de procedure weer anders en mocht de vroedschap de schepenen kiezen.

Een algehele verandering op het terrein van het plaatselijk bestuur geschiedde, toen de eenheidsstaat werd geboren en de eerste grondwet, n.l. die van 1814 van kracht werd. "De stedelijke regeeringen zullen zijn samengesteld op zodanige wijze en belast met zulke werkzaamheden, als noodig geoordeeld worden bij de reglementen welke de bestaande regeeringen of bijzondere daartoe door de Souvereine Vorst te benoemen commissien, behoudens deze grondwet, zullen ontwerpen".

Over het platteland werd gezwegen! Waren de dorpen niet belangrijk genoeg?

Ter uitvoering der grondwet werd bij K. B. van 4 januari 1824 een reglement voor de steden en zo waar bij K. B. van 23 juli 1825 ook een reglement voor het platteland vastgesteld.

In eerstgenoemd reglement wordt van wethouders gesproken. Voor de steden benoemde de Koning burgemeesters en twee of meer wethouders, terwijl in het reglement voor het platteland werd bepaald, dat assessoren (bijzitters) vanwege de Koning door de Commissaris des Konings benoemd worden. Vanwege!

Het zal wel betekenen, dat de Commissaris een soort voordracht aan de Koning verstrekt, deze hiermede accoord gaat, waarna laatstgenoemde benoemt.

Met assessoren werden kennelijk wethouders bedoeld. Het was afgelopen met de grote verscheidenheid van bestuur en rechtspraak in stad en land, zoals die eeuwenlang had gegolden.

Uit het vaststellen van genoemde reglementen en zoveel andere Koninklijke Besluiten komt duidelijk naar voren de wil van Willem I, zelf als wetgever op te treden, geheel in overeenstemming met zijn aristocratische instelling. In deze toestand is bij de grondwetwijziging van 1848 een ingrij-

pende verandering gekomen, daar de samenstelling, inrichting en bevoegdheid der gemeentebesturen door de wet (dus met medewerking der Staten-Generaal) moesten worden geregeld. Zo ontstond de gemeentewet van 1851, product van Thorbecke, destijds premier zouden we thans zeggen, want dat woord was destijds nog onbekend. Geen onderscheid is er in deze wet tussen stad en platteland. Er zijn alleen gemeenten. Er moeten in een gemeente zijn één burgemeester, door de koning te benoemen, twee of meer wethouders uit en door de raad te kiezen en een door de bevolking te kiezen raad. De taak van B. en W. in onze gemeente was, zoals in de aanvang van deze beschouwing vermeld werd, in de dertiger jaren niet zo omvangrijk als heden ten dage, nu onze gemeente de 20.000 zielen heeft bereikt. Omstreeks 1930 telde Maarssen ongeveer 3400, Maarsseveen 1800 zielen. Het wethouderschap eiste geen dagtaak, zoals nu. Van spreekuren van de wethouders voor burgers met hun problemen was geen sprake. Men liep naar de burgemeester (uiteraard ook nu nog!). In de raadsvergaderingen was behalve de raadsleden in de regel alleen de burgemeester, de voorzitter dus, aan het woord en dat kon men aan burgemeester Eggink wel toevertrouwen. Bij uitzondering liet een wethouder zich horen. Wij bevinden ons in de raadzaal van het Huis ten Bosch met het fraaie plafond en de portretten van vroegere burgemeesters en maken me de behandeling door de raad dd. 29 December 1930 van een voorstel der be-

grotingscommissie tot verhoging der wedden van de wethouders. Deze worden vastgesteld door Gedeputeerde Staten, gehoord de raad. De commissie bestond uit de raadsleden Van Eembergen, Pans en Suring. Zij heeft de ontwerp-begroting voor 1931 onderzocht en rapport uitgebracht aan de raad. De wedde van een wethouder bedroeg destijds f 250,- per jaar.

De voorzitter (burgemeester Eggink, reeds in een vorig nummer van ons blad ten tonele gevoerd) leidt de discussie over deze kwestie als volgt in:

"Dat dit (nl. bovengenoemd voorstel) voor mij niet gemakkelijk is, zult U begrijpen, wanneer ik hier verklaar - en het is mij een groot voorrecht zulks hier te kunnen verklaren -, dat ik op de meest aangename en vriendschappelijke wijze met de beide wethouders (nl. B. J. Lenssinck en C. E. Wolff) samenwerk. Persoonlijk zou mij niets aangenamer zijn dan het voorstel der begrotingscommissie aan te bevelen. Maar zakelijke overwegingen verhinderen mij zulks te doen. Ik stel er prijs op hier te stipuleren (een woord, dat Eggink dikwijls gebruikte), dat in de vergadering van B. en W., waarin deze aangelegenheid ook ter sprake is gebracht, beide wethouders verklaard hebben zich volkomen met mijn beschouwing te kunnen verenigen en die geheel te kunnen onderschrijven. Dat maakt het mij natuurlijk gemakkelijker te spreken, zoals ik voornemens ben te doen."

De voorzitter legde er de nadruk op, dat hij tegen verhoging is, omdat uitsluitend de

tijsomstandigheden zich daartegen verzetten (en die waren ook toen weinig rooskleurig). Hij wilde dus te kennen geven, dat het niet ging om minder ijver en bekwaamheid der wethouders. In tegendeel. Spreker zei voorts, dat de commissie de weddenverhoging op psychologisch geen slechter tijdstip had voorgesteld, een tijdsgewricht, dat voor een belangrijk deel der bevolking zeer moeilijk is. Daarom zou de voorzitter de raad in overweging willen geven - met de meeste aandrang - het voorstel niet over te nemen, tenzij de commissie het zou intrekken. De heer Suring (oud-hoofd der R. K. Jongensschool en lid der Tweede Kamer, deskundig op het gebied van de onderwijswetgeving) zei, dat de wedden der wethouders tien jaar geleden werden vastgesteld, en niet meer in overeenstemming zijn met de omvang der werkzaamheden aan dat ambt verbonden. De heer Pans (had een leidende functie bij Twijnstra's Oliefabrieken) merkte op, dat de tijd voorbij was, dat het wethouderschap een ereambt was en thans geen sinecure te achten is. Wethouder Wolff (destijds directeur en eigenaar van de "Lichtfabriek") vond het woord "wedde" onjuist, omdat het wethouderschap niet de gehele persoon eist. De wedde, aldus spreker, is als een tegemoetkoming te beschouwen. De heer Suring merkte aan het slot van deze discussie op, dat het initiatief tot verhoging der wedden ook van Gedeputeerde Staten kan uitgaan en daarom meende, dat de raad een afwachende houding kon aannemen. Zouden G. S. eventueel voorstellen de salarissen

van burgemeester en secretaris te verhogen, dan kan de raad alsnog het initiatief nemen ook de wethouderswedden te doen verhogen. Het is wel merkwaardig, dat uit de notulen niet blijkt, of de raad met het standpunt van de heer Suring accoord is gegaan. Kennelijk wel, want in de begrotingen voor 1931 t/m 1934 werd nog steeds f 250,- als wedde geraamd. De tijsomstandigheden werden steeds ongunstiger, zodat aan salarisverhoging niet meer kon worden gedacht. In tegendeel: wij zien, dat de wedde der wethouders zelfs ingaande 1 januari 1935 werd ... verlaagd tot f 225,-. Ook de ambtenaren moesten een veer laten. Daarna kwam de bezettingstijd (1940-1945), gedurende welke periode de colleges van B. en W. en de raad reeds spoedig na de invasie moesten verdwijnen. Om nog even op de schepenen terug te komen. In België worden de wethouders nog Schepenen genoemd. Eén dezer dagen vermeldde de krant, dat tot burgemeester van Antwerpen (de Sinjorenstad!) werd benoemd de 64 jarige Mathilde Schroyens, de eerste vrouwelijke burgemeester dier stad. Zij was eens kleuteronderwijzeres en ... 22 jaar schepenen van onderwijs aldaar. U ziet hoe ver iemand het kan brengen! Zeker een energieke vrouw die Mathilde! En in Tongeren (België) zei iemand: "Een wethouder in Nederland houdt de wet, een schepenen in België schippert. Wel een compliment voor onze wethouders!"

Jan Servaas.

Ballade van de boerenkaas

De heer E. J. Rinsma, onze lezers bekend als de schrijver van de Kroniek van Nimmerdor, tracht in de volgende bijdrage antwoord te geven op de vraag, waarom de kaasmakerij bijna geheel van de boerderij is verdwenen en verplaatst is naar de fabriek. Het resultaat van zijn onderzoek, waarvan het slotgedeelte in de volgende aflevering zal komen, verschijnt in de naaste toekomst in brochurevorm. In het weidegebied van Zuid-Holland en West-Utrecht, het gebied langs de Vecht in het bijzonder, heeft de boerenkaas zich tot vijf, zes jaar geleden weten te handhaven.

Een boeiend stuk boerencultuur is hierdoor verloren gegaan. Gelukkig houden nog enkele kaasmakende veehouders in onze regio de traditie in ere. De beschrijving van zijn tocht langs de kaasbakken van de boerderijen van nu en toen en van de kaasmarkt te Breukelen, maakt duidelijk dat de auteur met een zekere weemoed moest vaststellen, dat bovenstaande verandering in ons cultuurpatroon onvermijdelijk was.

Het décor

Het verhaal speelt zich af voor een groot deel op het West-Utrechtse platteland. Dit

De West-Utrechtse boerderij van de heer H. W. J. van Engen, Amsterdamsestraatweg 47 te Nieuwersluis. Mevrouw van Engen bereidt hier volgens het oeroude recept goudse, volvette boerenkaas.

Links de boerderij met daarachter de hooi-berg en rechts het zomerhuis. In het rijtuig-huis dat aan de achterzijde van het zomerhuis is aangebouwd, wordt de kaas gemaakt. Vóór dit huis de gesnoeide lindenbomen die erop duiden dat de boerderij zeer oud is. De bomen dienden voor zonwering. Tegen mei groeien de kruinen in de tijd van drie weken dicht. (Als zonwering op zich ideaal, maar de halfsteens muren - thans spouw-muren - waren vooral in natte zomers erg vochtig, terwijl de bomen veel insecten aantrekken).

deel van het décor is een wat eentonig pol-derlandschap. Maar het wordt steeds weer verlevendigd door een rij knotwilgen langs een sloot en door boerderijen aan een weg of aan een wetting, die veelal schuil gaat in de bomen op het erf. Hier en daar steekt een kerktoeren op uit de bebouwde kom van een dorp.

Ook - en niet in het minst - spelen de venen ten oosten van de Vecht een rol. Maar dit gebied heeft door de aanwezigheid van de vele plassen een eigen karakter. Het is een land met grote watervlakken, maar ook met vele, bijzonder mooie, intieme brokjes water, door riet omzoomd, koninkrijkjes op zichzelf. Een lichte rimpeling in het riet, in de biezen en op het watervlak verraadde de tred van een mysterieuze vorst...

De boerderijen

Het agrarische westen van de provincie heeft drie kenmerken. Ten eerste ligt het land dat bij een boerderij behoort als regel aan een vrij lange kavel die loodrecht staat op de weg. Ten tweede vormen de boerderijen - en huizen - samen de ons welbekende

streekdorpen. Het derde kenmerk is de ar-chitectuur van de boerderijen.

De boerenwoningen in het westen van onze provincie zijn verre van gelijkvormig. Toch is er weer zoveel overeenkomst dat ze een bepaald type vertegenwoordigen. Zo maken ze een minder grootse indruk dan de boer-derijen in sommige akkerbouw- en weidege-bieden.

De Utrechtse boerderij is minder fors en minder strak van lijn. Toch zijn er vooral onder de oudere boerderijen fraaie staaltjes van bouwkunst op te merken. Van invloed op het uiterlijk van de gebouwen is ook de apart staande hooi-berg. Voor hooi-opslag is die open hooi-berg zeker minder geschikt dan de schuur in de Noordhollandse en Friese weidegebieden. De mop is dat hij een veel minder kostbare bouw van de boerderij mo-gelijk maakt.

Woonruimte en veestalling zijn gewoonlijk aaneensluitend onder één dak gebouwd. Naast dit gebouw, het zogenaamde winter-huis, treft men nog al eens een behuizing van kleiner formaat aan, het zomerhuis. Winter- en zomerhuis met daarachter een

Op de stelling in het zomerhuis: Goudse "maalse" kaas in diverse gewichten, door mevrouw van Engen bereid. Op de voorgrond enkele volvette komijnkazen.

welgevulde hooiberg, zijn de voornaamste elementen.

In het voorste gedeelte van het winterhuis zijn woonvertrekken en meestal ook het wringhuis, de kaasmakerij dus, de kaaskelder en de kaaskamer. Daarachter bevindt zich de veestalling. De koeien staan in twee rijen met de koppen naar de vrij brede deel. Het zomerhuis heeft een of meer vertrekken, waarin men als regel alleen in de zomermaanden woont. Op de boerderijen met zomerhuis bevindt zich daarin meestal het wringhuis.

Ook in de boerderijen op het platteland van onze gemeente onderkent men dit type gemakkelijk. Zelfs - zij het meestal in iets eenvoudiger uitvoering - in de nog niet eens zo oude boerderijen in de Bèthunepolder.

Van melk tot kaas in het kort
Noord- en Zuid-Holland en West-Utrecht, samen het westnederlandse weidegebied, werden reeds in de middeleeuwen de bakermat van de Nederlandse melkveehouderij en zuivelindustrie. Hier is vanoudsher - en tot

voor enkele tientallen jaren - in stijgende mate de volvette, zoetemelkse boerenkaas gemaakt, die in binnen en buitenland werd afgezet. In Noord-Holland de Edammer, in Zuid-Holland en Utrecht de Goudse. Beide, hoewel thans voor 98% fabrieksmatig gemaakt, zijn nog altijd de belangrijkste kaassoorten.

Eerst een korte aanduiding van de wijze waarop boerenkaas werd bereid. Het kaasmaken op de boerderij is een kunst. Een kenner proeft, welke boer de kaas heeft gemaakt.

Eertijds werden de morgen- en avondmelk nog apart verkaasd. In de kaasbak wordt de melk gestremd waardoor een dikke, puddingachtige massa ontstaat, de wrongel, die men tot deeltjes snijdt, ongeveer ter grootte van een erwte.

Uit deze vaste substantie begint zich een vloeistof af te scheiden, de wei. Nadat de wrongel zoveel mogelijk vrij van wei is gemaakt, gaat hij, door kaasdoek omgeven, in de kaasvaten. Men voert daardoor de overtollige af. Daarna worden de kazen geperst, af en toe gekeerd en omgedoekt. Na het persen blijven ze nog een tijdlang in de vaten en gaan dan in de pekelbak, waarin ze één tot zeven dagen verblijven. Vandaar verhuizen ze naar de stelling om te drogen en te rijpen.

De wei die tijdens de kaasbereiding vrijkomt, bevat nog ongeveer een half procent vet. Door de wei te laten staan, verkrijgt men welroom die na aanzuring wordt gekarnd, zodat er boter ontstaat. Dit deed de boer destijds meestal met de handkarn. De weiboter was voor een deel bestemd voor konsumptie in eigen gezin. Wat men niet zelf nodig had verkocht men via de handel of rechtstreeks aan de konsument. De wei die de boer na het karnen nog overhield, voerde hij aan de kalveren op en aan de varkens. Die varkens hield hij dus om de kaaswei te gelde te maken.

Al met al een zeer bewerkelijk procédé en we zullen verderop zien dat de zelfkazerij juist op die bewerkelijkheid is afgekapt. Om de zelfkazerij te redden zijn in de loop der jaren bepaalde onderdelen van het procédé gemechaniseerd en kwam de zogenaamde dagkaas-apparatuur, waarin de morgen-

Een waardevol plaatje uit vroeger jaren: de heer Floor van der Wilt, afkomstig uit Tienhoven en thans rustend veehouder, aan de kaasbak. De wrongel wordt nog met het handmes gesneden.

melk samen met de melk van de vorige avond wordt verkaasd. Hoe het zij, momenteel zijn er in het hele land nog een duizendtal zelfkazers, waarvan een stuk of wat in de Vechtstreek en slechts één in Maarssen en wel in de Bèthunepolder, de heer J. Smit aan de Middenweg, die verderop nog aan het woord komt. Waarom blijven deze nu toch stug doorgaan?

Waarom maakt een boer nu nog kaas?

Een boer in West-Nederland met een doorsnee aantal koeien hield altijd twee dingen goed in de gaten: de prijs die de melk opbracht bij levering aan de fabriek en de prijs welke de boerenkaas deed op de kaasmarkt. Want hij stond in principe voor de keuze: de melk zo leveren of er kaas van maken. Nu brengen honderd liter melk, als hij ze verkaast, altijd meer op dan honderd liter die zo naar de fabriek gaan. Dat is logisch want het kaasmaken vraagt tijd en brengt kosten mee.

Geleverd aan de fabriek was de opbrengst in september jl. ongeveer f 50,-. Verkaasd, dus aan boerenkaas, was de opbrengst toen zo'n f 73,-, namelijk 11,5 kg kaas tegen f 6,35 per kilo. Dus bijna de helft meer. Maar daar moeten natuurlijk de kosten nog af.

Nu ging en gaat de kaasmakerij meestal gepaard met de varkenshouderij. De kaaswei wordt - we merkten het reeds op - aan de varkens gevoerd en op die wijze brengt de wei nog een cent of drie, vier per liter op. Beschikt de boer of het gezin over de tijd, het vakmanschap, de liefhebberij en de apparatuur, dan kan de boer besluiten de melk te gaan verkazen, als hij genoeg neemt met de meer-opbrengst per honderd liter.

De strijd om het bestaan

Rijd eens van Breukelen naar Maartensdijk via Tienhoven, Oud-Maarsseveen en Westbroek en Achttienhoven. Dit traject loopt door een stukje Holland op zijn mooist. Op de boerenhofsteden scharrelt de boer in de namiddag het melkgerei bij elkaar. De kanten van de hooiberg zijn netjes gladgeplukt. Het is bijna ingetogen rustig op de erven. De boerin heeft zaterdag nog het grauwe

grint voor het huis geharkt. Uiterlijk is het allemaal pais en vree.

Maar wat heeft er zich door de jaren heen - en we hebben het nog niet eens over het leven zelf - op de boerderij afgespeeld... aan strijd tussen de boer als voortbrenger van de melk en zijn afnemer. De strijd om het bestaan is hier de strijd om de opbrengst van de melk. Het zakelijke begrip melkprijs betekende - en betekent nog - een botsing van de belangen. Maar u ziet dat van buitenaf niet. Want de ramen zijn gezeemd, de moestuin is groen en de goudsbloemen en de balsemien bloeien.

Door de hond of door de kat gebeten

Om iets van de verhoudingen op het platteland te begrijpen, moeten we "bij het begin beginnen".

Zoals bekend dateert de kolonisatie, waarbij het moerasbos in cultuur werd gebracht, hier uit de twaalfde en dertiende eeuw. Op de nieuwe grond ontstonden gemengde bedrijven.

Nu waren de Vechtstroomrug en het zeggeveen op de hogere zanden in het oosten veel meer voor agrarische doeleinden geschikt dan de kern van het veengebied. Deze bestond namelijk uit het voor de landbouw inferieure mosveen. Dit was echter wel een uitstekende grondstof voor het maken van turf. En daarna was in feite de toekomst van de venen al beslist.

Aanvankelijk ging alles goed. Er ontstond een gezonde boerenstand die veeteelt en akkerbouw bedreef. Ongetwijfeld heeft deze meegeprofiteerd van de winstgevende handel in landbouw- en veehouderijprodukten in het westen. Op de voor de landbouw minder goede gronden van het mosveengebied zullen de inkomsten navenant zijn geweest, maar destijds waren die toch nog lonend. Nog in de zestiende eeuw lag het veengebied boven het normale Vechtpiel. Via de Drecht, de Weersloot en de Tienhovense vaart kon het nog vrij afwateren op de Vecht. Veeteelt en akkerbouw vonden nog overal plaats. Maar juist door die goede afwatering klonken de veengronden gaandeweg in. Zelfs moesten van lieverlee de drie genoemde wateren door middel van sluizen van de Vecht worden afgescheiden om overstromingen bij hoge Vechtstanden te voorkomen. De zaak werd bedenkelijker toen men tussen de vijftiende en de zeventiende eeuw - tengevolge van het voortgaande inklinken van de grond zijn toevlucht moest nemen tot kunstmatige waterlozing met windmolens. Daarmee was de relatief hoge grondwaterstand een probleem geworden. Ten eerste was het land nog alleen geschikt voor de veehouderij; ten tweede bleef in het voorjaar de grond, ondanks de bemaling zeer lang nat en kwam de grasgroei pas laat op gang. De agrarische sektor hier werd door de hond of de kat gebeten: het land dreigde enerzijds te verdrinken; anderzijds ten offer te vallen aan de turfwinning, die al in de vijftiende eeuw snel in omvang was toegenomen.

Niet allemaal willekeur

Toch probeerden de overheden de landbouwgrond te beschermen. In 1790 bijvoorbeeld werd in de ambachtsheerlijkheid Westbroek een onderzoek ingesteld en een schetskaart opgemaakt, die aangaf waar de vervening wel en waar deze niet toelaatbaar was. On-toelaatbaar was deze, waar het goede, vruchtbare grond betrof; toelaatbaar voor landen die voor de landbouw ongeschikt waren. Op basis hiervan vaardigden Gedeputeerde Staten van Utrecht in 1790 een gedeel-

telijk verbod tot vervening uit. Van grote invloed hierop was natuurlijk de nabije ligging van Utrecht dat door Westbroek gemakkelijk en tegen lonende prijzen van landbouwprodukten kon worden voorzien.

Anderzijds werden nog in 1767 voor Kortenhoef dat toen nog niet tot het Sticht behoorde, verschillende uitzonderingen op de bestaande voorschriften toegestaan. De veenputten mochten breder, de akkers smaller zijn dan elders geoorloofd was. Die uitzonderingen hebben ertoe bijgedragen dat de gemeente Kortenhoef een "onvruchtbare plas" is geworden.

De schout van Kortenhoef schreef in 1805 aan het Comité van Financiën in Utrecht dat door de vervening der landerijen de oudtijds zo florissante boerderijen die niet gering in de Huis- en Haardsteden geld contributeerden, van hare landen beroofd, in daghuurderswoningen veranderd waren. In verband hiermee werd een heffing op de verveners gelegd voor een zogenaamd armen-geld.

Het kwam erop neer dat de agrarische sektor in het verder gelegen westen steeds maar groeide, terwijl deze in onze streken voor een groot deel het loodje legde... naar de haaien ging, zou men kunnen zeggen, als er inderdaad haaien in de plassen hadden gewommen. Bij dit alles moeten we natuurlijk bedenken dat destijds toch in grote lijnen alleen dat land is verdwenen, dat voor de landbouw de minste waarde had.

Om dat grote, bijna ononderbroken plassen-gebied - de "veenkuip" zou je het kunnen noemen - heen, bleef een redelijk welvarende boerenstand bestaan.

(Wèl) kwaliteit!

Reeds voor de Franse tijd was de Nederlandse zuivel één van de rijkste bronnen van uitvoer geworden. Ook Holland en West-Utrecht leverden boter en kaas van uitstekende kwaliteit. Voor de weidestrecken in het westen was de zuivelbereiding op de boerderij de hoofdbron van bestaan voor de landman. De landlieden in Zuid-Holland en West-Utrecht stonden aan het kaasvat onze nationale roem te maken: Goudse, volvette kaas!

De afknapper

Er kwamen namelijk perioden voor waarin de kaasmakerij op de boerderij niet rendeerde, omdat de kaas te weinig opbracht. Dat deed dan boeren besluiten, de melk aan een zuivelfabriek of melkinrichting af te

leveren. Maar dat gebeurde toch betrekkelijk weinig.

De grote oorzaak van de overgang van de kaasbereiding op de boerderij naar de fabriek ligt op het vlak van de arbeid. Kaasmaken - we merkten het reeds op -, is zeer bewerkelijk. In de grote gezinnen van vroeger was het "arbeidsaanbod" voldoende groot. In de winter als de koeien droog stonden, was er behalve de verzorging van het vee dat op stal stond, wel weer ander werk dan het kaasmaken, zoals bv. hout-hakken. En in het voorjaar, als de koeien afkalften en er opeens weer zeer veel melk was, waren er handen genoeg om al die melk te verkazen. Dan werd de beroemde mei-kaas gemaakt.

Naderhand werden de gezinnen kleiner en zochten de kinderen elders een werkkring. Aanvankelijk bleven nog één of twee zoons op het bedrijf. Maar er kwam een tijd dat boer en boerin er steeds meer alléén voor stonden. En dan kon men het werk op een gegeven moment niet meer aan. Of men werd te oud of men had er geen zin meer in. Dat betekende: stoppen met de kaasmakerij. Maar toen het zover was, was ook de melk-prijs die de boer van de fabriek ontving tot op zekere hoogte veilig gesteld. Want naast de partikuliere fabrieken was de kooperatie van de veehouders, de CMC, ontstaan. Vóórdat we even bij de CMC gaan kijken, gaan we bij de heren Molenkamp in Breukelen op bezoek om iets te horen over de toenmalige florissante handel in boeren-kaas,...

Kaas met een bolhoed

Een korte inleiding op dit bezoek. Door het alsmaar groter worden van de steden, bleef de behoefte aan konsumptiemelk sterk stijgen. Het gevolg was dat deze uit een steeds wijder gebied om de steden moest worden betrokken. Het gevolg daarvan was weer dat de kaasbereiding op de boerderij zich als het ware van de grote steden af bewoog en wel in oostelijke richting. Logisch, want het transport van een bepaalde hoeveelheid melk van het land naar de stad is relatief duurder dan dat van de boter en de kaas die uit die hoeveelheid melk zijn bereid. Verschuiving dus van de zuivelbereiding oostwaarts en ook grotere concentratie van de kaasmakerij in de centraal gelegen gebieden. Daardoor gingen niet alleen de kaasmarkten in Leiden en Delft geleidelijk achteruit. Onder invloed van deze beweging ontstonden ook in 1882 in Bodegraven een

kaasmarkt en in 1885 die in Breukelen.

De kaasmarkt in Breukelen

We zagen dat een deel van de boeren op de klei en op de veengrond in onze regio kaas maakten en deze meestal naar Breukelen verkochten.

Over de kaashandel daar zijn we meer te weten gekomen van de heren Molenkamp senior en junior te Breukelen. We beschouwen het als een voorrecht de 92-jarige heer Jacob Molenkamp, wonende Huize Nieuw-Hoogerlust, Amsterdamsestraatweg 204 in Breukelen, te kunnen rekenen tot degenen die aan dit verhaal hebben meegewerkt.

Op 3 juli 1976 hadden wij met hem en zijn zoon Jacob een gesprek over de kaashandel van eertijds. Senior zat 60 jaar in het vak en wel in de jaren 1905 tot 1965. Junior vierde op 10 september 1976 zijn 40-jarig jubileum. Kortom, waar konden we beter terecht dan bij deze doorgewinterde heren met hun kennis van de kaashandel en hun kijk op kaas.

Beginnende met de periode tot ongeveer 1880 vertelde de heer Molenkamp sr. : "Er waren toen nog praktisch geen kaasmarkten. De kaas werd op verschillende manieren verzameld. Zo stuurden de grote kaaskooplui in Woerden, Gouda, Bodegraven, Amsterdam en Rotterdam hun kommissi-nairs erop uit om de kaas bij de boeren aan huis te kopen. Waren de zaken gedaan, dan bracht de boer de kaas per brik naar de waag - de weegschaal in het pakhuis - waar een beëdigd waagmeester een weeg-brief afgaf. De boer betaalde weeggeld, waarvoor de waagmeester de kaas van de waag naar de veerschuit liet brengen. De schipper vervoerde deze op zijn beurt naar de pakhuizen van de exportfirma's. De kooplui betaalden de boer pas naderhand; een systeem waarbij de boer dus eigenlijk de handel financierde. Vanuit Gouda, Woerden en Bodegraven werd de kaas naar Amsterdam of Rotterdam verladen om vandaar per zelschip de haven van bestemming te bereiken. Vervolgens ging hij via het pakhuis van de importeur naar de detaillisten.

Het rijk van Molenkamp

De kaasmarkt in Breukelen was het domein van de heer Molenkamp sr. , zij het dat hij ook veel kaas op de andere markten kocht. In Breukelen betrok hij kaas van boeren uit de Amstel- en Vechtstreek, uit Kockengen, Portengen, Oukoop, ja, zelfs uit Wijk bij Duurstede. Maar ook uit de venen ten oos-

Foto van de heer J. Molenkamp sr., gemaakt ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van zijn kaashandel in 1955. Op 12 november jl. werd de heer Molenkamp 92 jaar!

ten van de Vecht, van Nederhorst den Berg tot Achttienhoven. De heer Molenkamp: "Er ging heelwat kaas om. Er waren vrijdagen dat er 300 en meer wagens werden aangevoerd, waaronder heel wat uit uw gebied. De kazen lagen keurig op een schoon wit laken in de brik opgestapeld. Mijn zoon beheerde de kaas die in onze pakhuizen lag opgeslagen. Hij nam de kazen van de boeren in ontvangst. In zijn hoedanigheid van beëdigd waagmeester woog hij ze en hij gaf de weegbrieven af. De meeste tijd besteedde hij aan het verzorgen van de kaas en aan het inpakken en verzenden ervan.

In de zomer vormden we voorraden voor de winter. Behalve in Breukelen hadden we pakhuizen in Gouda en Woerden. Nu hebben we er twee hier in het dorp met een capaciteit van 220.000 kg.

Wat de verkoop betreft, ik was zelf veel bij de weg en bovendien had ik een vertegenwoordiger in België en één in Duitsland. 1950 was een rekordjaar. We hebben toen ruim 1 miljoen kg kaas geëxporteerd."

Kaas en kaas is twee

Over de verschillende kaassoorten zei de heer Molenkamp sr.: "We deden uitsluitend in volvette Goudse boerenkaas, dus 48+. Mijn devies, mijn handelsmerk was altijd: zoetemelkse kaas. Tegenwoordig komt de melk bij het mechanisch melken in aanraking met staal en daardoor gaat de zoete smaak die de melk van nature heeft, eraf. Nog iets: kaas moet uit de zachte grond komen, dan is-ie goed. U moet dit gezegde noteren: Koeien van de klei, boter van het zand, kaas van de derrie! Koeien van de klei, dat slaat op de kwaliteit van het vlees en derrie, dat is veengrond. Kaas moet je

dus hebben van de veengrond, zoals daar bij jullie. Die echte, zoetemelkse kaas van toen, uit de zachte grond, die was overheerlijk. Kaas uit de klei langs de Vecht was minder in trek. Die had een nogal harde korst en dat wil niet iedereen. Ik kocht hem wel, want ik had er afnemers voor, onder andere in Schotland. Die kaas was bestemd voor de mijnwerkers daar. Die mensen namen elke week een kaasje mee naar hun werk in de kolenmijn en daarin is het erg warm. Ze vonden die stevige korst daarom wel plezierig.

Bovendien; hoe zwaarder de kaas, hoe beter. Want zware kazen maken, dat konden alleen de zeer vakbekwame kaasmakers onder de boeren. Die zware lieten we een jaar liggen, dan kregen ze een pikante smaak. Daar had ik speciale klanten voor. Nog een bekend gezegde: brood van een dag, boter van een week en kaas van een jaar... en dat op elkaar!"

De kaas op reis

"Waar ging al die kaas verder heen?" vroegen we. "Ik spreek nu over de jaren tot 1914" antwoordde de heer Molenkamp, "de kazen werden in het pakhuis gelegd en als ze voldoende gerijpt waren, werden ze verpakt, al naar de soort en het vervoermiddel. Ze kwamen in papier om vuil worden te voorkomen, als ze naar Engeland gingen. Ik heb de stoomboten met kaas wel staan nakijken als ze vertrokken: van de Prins Hendrikkade in Amsterdam naar Hull of Dundee. De slappe kaasjes die voor Frankrijk waren bestemd, de fransjes, verpakten we in kratten om beschadiging te voorkomen. Ze hadden daar het liefst zulke slappe kaas dat je ze met de lepel kon eten. Wij noemden ze ook wel messenhangars; u begrijpt die naam wel. De meeste kaas voor Frankrijk ging per schip naar Bordeaux en vandaar per trein verder. Edammers kon je wel los in de wagon stapelen. De kaas voor Duitsland ging per wagonlading van 5000 kg weg. Altijd drie hoog op de vloer van de wagon en zo op Hamburg aan. Van het station per paard-en-wagen - later per vrachtwagen - naar de importeur en vandaar naar de winkelier. In Hamburg werden ook de Duitse schepen ermee bevoorrad: proviand voor de passa-

Links vóór de brug: één van de kaaspakhuizen van de heer Molenkamp "De Danne" aan de Danestraat in Breukelen waar ook heelwat boerenkaas uit onze streek op de planken heeft gelegen. De foto werd gemaakt in 1957 na de restauratie van het pakhuis.

giers van onder andere de Hamburg-Amerika Lijn en de Bremer Lloyd".

Fabriekskaas: een konkurrent
Dan zegt de heer Molenkamp: "Intussen was de fabriekskaas erbij gekomen die de boerenkaas hoe langer hoe meer konkurrentie aandeed. In de begintijd kon de fabriekskaas niet tippen aan de boerenkaas. Ook werd er door deze en gene nogal mee geknoeid voordat het rijksmerk kwam."

In zijn stem klinkt nog duidelijk de beroeps-eer van de klassieke koopman door: "Ik zag niets in die fabriekskaas. Ik handelde liever in de echte boerenkaas. Daar konden de klanten op vertrouwen".

Wie nu door de Brugstraat komt, ziet in de opvallende voorgevel van het pand 37A een

gevelsteen die daar in 1955 werd aangebracht ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van de zaak Molenkamp. De latijnse tekst luidt: Si deus pro nobis, quis contra nos; dat is: als God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? Daaronder staat: Aangeboden door de zelfkazers". Er is een afbeelding in gebeiteld van de heer Molenkamp sr. - met zijn traditionele bolhoed - die al handjeklappend kaas koopt van een boer.

Met de heer J. Molenkamp jr. hadden we een apart gesprek ter gelegenheid van diens 40-jarig jubileum in het kaasvak in 1976. Een recent gebeuren en daarom nemen we het verslag daarvan dan ook aan het eind van ons verhaal op.

E. J. Rinsma.

Maarsseveen was in de jaren 1790-1800 erg lastig voor haar nieuwe ingezetenen

Eigenlijk verlangde Maarsseveen van haar nieuwe inwoners hetzelfde als alle andere gemeenten, nl. een verklaring, waaruit bleek dat de nieuwkomer bij armlastigheid door zijn oude gemeente of kerkgenootschap geholpen zou worden.

Een dergelijke verklaring, een indemniteitsverklaring, werd ook gevraagd door Maarsen, maar deze broedergemeente eiste zo'n verklaring niet als de nieuwe inwoners uit

Maarsseveen kwamen. Maarsseveen echter wou konsekwent zijn en eiste de verklaring ook van Vechtbewoners die altijd in Maarsen hadden gewoond en nu enige meters verder in Maarsseveen een andere woning wilden betrekken. Op bestuurlijk terrein werd de verhouding tussen beide dorpen daardoor allesbehalve vriendelijk.

Toch kreeg Maarsseveen, ondanks haar strenge eisen, niet alle indemniteitsverkla-

ringen in haar bezit. Ze stuurt haar bode, Jasper van Walstijn in 1795 langs de huizen om de mensen te manen de gevraagde verklaring in te leveren. Jasper krijgt voor deze extra diensten een toelage van f 4 per jaar.

Ongeveer twintig inwoners kunnen zo'n verklaring echter niet inleveren. De secretaris maakt nu een lijst op, waarbij hij achter de namen een bondige omschrijving geeft van de maatschappelijke positie van deze inwoners. Zo lezen we achter de naam van:

Matthijs Ledeman - "een timmerman, en een jong mensch, lijdt geen twijfel of kan zijn brood verdienen".

Hendrik Schuylenburg - "is een tuinmansbaas op de buitenplaats Schoonderzicht en er is geen queste (vraag) of heeft thans zijn brood".

Sipra Mosa Isaaks - "is een oude vrijster, die wel dertig jaren onder Maarsen en Nieuw-Maarsseveen als meid bij een familie gewoond heeft, edoch bij versterving van dien alleen is wonende en zo 't schijnt van haar eigen".

Willem van Beek - "is meesterknecht of baas op de steenplaats van de Heer Basterd". (de steenoven bij Cromwijck)

Soms wordt de secretaris dubbelzinnig in zijn omschrijving, ofschoon we begrijpen dat vrijster omstreeks 1800 ongehuwde vrouw betekende:

Engelina Steman - "vrijster, woont als huishoudster bij haar zwager Joseph Hageman, immers woont daar in".

Hendrik Meyer - "is metselaarsknecht en koopman in turf en hout, heeft zijn brood".

De weduwe Hendrika van Leer - "ten minste vijftien collectrice van tabak en snuif, schijnt goed haar brood te hebben".
Manuel Nunes - "woont aan de Vecht, is een Portugeesche Jood en schijnt van 't zijne te leven".

Jan Dolmans - "is wagenmaker en timmermansknecht, mitsgaders herbergier, schijnt zijn brood te hebben, ook een Maarsseveender, edoch zijn kind van Amsterdam". Met de volgende twee heeft de secretaris geen moeite:

Adrianus van den Londen - "naar Maarssen vertrokken".

Christiaan Eschler - "kastelein in het Zwarte Varken, zal naar Maarssen vertrekken".

Uit de latere jaarlijsten met namen van inwoners, maken we op dat schout en schepenen van Maarsseveen aan deze omschrijvingen evenveel waarde hechtten als aan de indenniteitsverklaringen. Matthijs, Sipra, Engelina, Manuel en de anderen mochten in Maarsseveen blijven wonen.

Dick Dekker.

Vecht en Steyn - Oostwaard - IJsvogel

Van de WelEdel Gestrenge Heer Mr. Dr. Th. E. E. van Schaik te Maarssen, waarvoor ik hem zeer erkentelijk ben, mocht ik de oude vergeelde documenten ontvangen van het Buiten Vechtenstein, om een artikel te schrijven voor de Historische Kring Maarssen.

Ter inleiding enige citaten

Het is niet mogelijk over Vecht en Steyn te schrijven en dan Oostwaard te vergeten. Het boekwerk Nederland in vroeger tijd, deel 10, anno 1748, blz. 155 geeft het volgende over "Oostweerd":

"Tussen de dorpen Maarssen en Zuilen aan de oostzijde van de Vegt ligt de Heerlijkheid Oostweerd, die op honderd en twaalf morgen lands geschat wordt."

In een lijst van de oude Ridderschap vond ik, dat Oostweerd in 't jaar 1294 onder de Ridderschap geteld is, men ziet er thans nog een plat boerenhuis, welks dikke muren en zware verwulfsels blijken van een merkelijke oudheid geven. Het Regtsgebied dezer Heerlijkheid, waaronder vijf of zes huizen gerekend worden, behoort thans aan de onlangs herhuwde weduwe van den Heere Abraham Croock, oud Schepen der Stad Amsterdam."

Over de IJsvogel schrijft J. Craandijk in 1874: "Zou het ons niet verhalen van dien rustende Commandeur ter Groenlandsvaart, die het bouwde in de dagen, toen Nederland nog zijn vloot uitzond naar het hoge Noorden, om de walvisch te overmeesteren in de Poolzee?"

De Heer J. Craandijk schrijft in hetzelfde jaar over Vechtenstein 1874:

"Daar is het nieuwe vrolijke Vechtenstein met zijn ouden met klimop digt omwonden eik. Het grote huis met zijn vleugels is gesloopt, het breede hek met zijn steenen palen is verdwenen, maar een zeer Smaakvol landhuis houdt de eer van den moderne bouwstijl waardig op."

De Heer H. Uden Masman in 1945 over Vecht en Stein, ook Vegt en Stijn, schrijft dat in de 18e eeuw bewoond was door de Amsterdamse Koopman Heer F. Philippe d'Orville en dan volgt een schoon gedicht van Claes Bruijn. Het huis is na volledig te zijn gesloopt in 1936 door de Maarssense architect Wymstra in schone vorm herbouwd. Het groen van dak en kozijnen harmonieert wonderwel met de witte muren.

Beginnende bij de oudste papieren volgt dan:

Vecht en Steyn

1701 De juffers Margareta Johanna Maria Cambier en Susanna Cambier verkopen een gedeelte van een oud boomgaardje groot 100 roeden onder de gerechten van Maarssen voor de som van vijftig gulden aan de heer Lucas Hondius dd. 25 juni 1701, e. e. a. volgens meting 1699. Lucas is Heere van Oostwaard. De eigenaars van Oostwaard en Vecht en Stein waren toen burenen.

1729 De limietscheiding was "verduisterd" 16/9 tussen de plaats Vechtensteyn en Oostwaard. Na de dood van de Heere van Oostwaard de Heer Frederik Philippe d'Orville is dit in orde gebracht middels een landmeter ten overstaan der gerechten Maarssen en Oostwaard.

1729 Coop Cedula van Vecht en Steyn door 3/10 erven Philippe d'Orville aan Vrouwe Hester Ranst weduwe van de heer Jan Jacobsz. Hinloopen voor 20200. = gulden. Onder Maarssen 4 morgen 150 roeden en onder Oostwaard 1 morgen 124 roeden.

1729 Copie idem waarin o. a. voorkomt 28/10 dat de heer Balthazar Huydecoper in deze als een der voogden optreedt over de nagelaten minderjarige kinderen van wijlen Frederik Philippe d'Orville en Vrouwe Sara Tiewelen in hun leven egteluyden.

1729 idem over hetzelfde, waarin vermeld 13/12 o. a. over schoeijingen aan weerszijden van de Vecht. De eigendommen strekken zich dan aan beide zijden der Vecht uit. Het stuk met handtekening van Mr. Jan Jacob van Westreenen Heere van Lauwenrecht, Raad

ordinaris.

1740 Verkoop Vecht en Steyn door Vrouwe 12/9 Hester Ranst weduwe van de Heer Jan Jacobse Hinloopen, Schepen van Amsterdam aan Heer Alard Blesesen. Oostzijde Vecht onder gerecht van Maarssen en Oostwaard genaamd Vechtensteyn, volgens kaart landmeter, zie 3 oktober, voor totaal 19000. = gulden.

1755 Huwelijk onder huwelijksvoorwaar- 8/2 den van Jan Hendrik Cramer meerderjarige jongeman en de minderjarige jufvrouw Elisabeth van der Voort, hiervan afschrift afgegeven 6 november 1800.

1759 Er komt een wijziging in het testa- 16/1 ment van heer Allard Blesen, want de heer Arnoldus Petrus Blesen zijn broeder de executeur van het testament dd 7 december 1744 voor Notaris Jan Ardinois, is overleden. Nu komt in zijn plaats om de boedel en nalatenschap te redden en te vereffenen de personen van zijn heer comparrants neef de heer Denis Adriaen Roest en heer Hendrik Warensburg boekhouder, beiden te Amsterdam woonachtig, "gevende daartoe zodanige magt en qualiteit als aan Executeurs na Rechten toekomt." Getuigen voor den Hove van Utrecht: Adrianus van den Bosch en Pieter Smitt, Get. Notaris Jacob Smit en W. Somers Notaris.

1764 Openbare verkoping Hofstede Veg- 19/3 tensteyn Koetshuis, Tuinmanswoning, Coepel, Kabinetten, Hoenders-, Duiven- en Eendehokken, 4 kampen weylant agter de plaats, een stukje land over de Vegt groot 5 morgen volgens getekende kaart en een zitbank in de Kerk te Maarssen. Executeur Testament Allard Blesen. Kan 14 april 1764 worden aanvaard.

1764 Executeurs Denis Adriaan Roest en 24/3 Hendrik Warenburg van wijlen heer Allard Blesen ter ene zijde, en heer Barend Cramer vader van Jan Hendrik Cramer (zie stuk 8/2 1755) ter andere zijde, hebben 24 maart dezes jaars verkogt aan genoemde Barendsen Cramer de Hofstede Vegtensteyn, Stallingen, Koetshuys, aparte lootsen, Thuynmanswoning, Coepel, Cabinetten, Hoender-, Duyven- en Eendehokken en verder getimmertens, alsmede vier kampen wijland agter de Plaats, en nog een stukje land over de Vegt tot een moestuin, met de daarop staande coepel met den anderen, groot ruym vijf morgen volgens de getekende kaart onder Maarssen en Maarsseveen. Hiermede be-

grepen alle de behangsels in het huys en de spiegels voor de schoorsteen, vaste schilderijen, vast en staande en leggende plaatten, alle ornamenten op de plaats, zoo van tuyn, cierraden, beelden, vazen, pedestallen, in de tuyn buiten broeybakken en glaazen, wijngaarts kasten, alle het tuynmans-gereedschap en alles totaal Twaalf Duyzend guldens voor Hofstede Erven en Gronden. En de meubelen, van behangsels, beelden, vazen en gereedschappen voor één duyzend guldens, makende tesaam dertien duyzend guldens.

Refereeren aan brieven van October 1740 ten behoeve van de heer Allard Blesen. Op 19 maart 1764 is van bovenstaande een publike veiling geweest. Alle de lasten van het huys, schoorsteengelden enz. zullen door de verkoopers tot primo November 1763 worden gesuyvert.

Totale som 16000, = gulden. Kooppenningen contant in grof Hollands Zilvergeld of Gouden ridders. Verderen kosten koper.

1764 Er is een kosten nota opgemaakt van 6 mei de koop van 24 maart 1764 groot 520, = gulden. De Gerechte van Maarssen en Oostwaard worden hierin vermeld.

1766 Verzoek en instemming om de schoei-17/6 ing te vernieuwen en een Steyger i. v. m. overvaren door Barend Cramer van heeren Watergraaf en Deputaten tot den Schouwe van de Riviere de Vecht, Vaartsche en Cromme Rhijnen.

Vecht en Steyn

Vergeelde door vocht aangetaste papieren niet gedateerd, niet getekend, niet gezegeld, dus kladjes van omstreeks 1780-1790 in vier delen.

Gemerkt A.

Jan Lucas Rijnst Heer van Oostwaard, In geval van mij ondergeteekende Arie van der Geer gedeclareerd hebbende af te zien van de nakoop van zoodanige tien morgen, waarvan twee morgen wei en acht morgen bouwland gelegen onder de geregte Oostwaard als door mij ondergeteekende op den 2e Juli 1787 in publike veilinge te Amsterdam zijn gekogt voor de somma van f 2250, = zoo declareere en belove ik onderget, de tien morgen land niet te zullen verkoopen als met speciaal bedingen en onder conditie dat gen. Heer Reynst of de Heer of Vrouwe van Oostwaard in der tijd zal hebben het regt van nakoop omme wanneer heer Reynst mogt inclineren om het eenige tijd de tien morgen aan te staan, ik onderget. alsdan de

tien morgen zal overdoen aan de WelEd. Geb. Heer transporteren en ten zijne naam doen stellen tegen door mij betaalde f 2250, = en de verschoten onkosten.

27 Februari 1788 get. A. van der Geer.

B.

Ondergetekende hebbende de procuratie van Vrouwe Six Weduwe Reynst belooft af te zien van het regt van naastinge aan de Vrouwe van Oostwaard competeerende 10 morgen land gelegen binnen de Heerlijkheid Oostwaard door A. van der Geer verkogt aan Heer Ximinis gen. heer van der Geer neemt aan en belooft aan Vrouwe van Oostwaard te zullen betalen f 1000, = 29 Augustus 1792, Get. J. Siks - A. van der Geer.

C.

Voor Notaris Mr. Willem Gerard van Nes verscheen op 30 April 1792? getuigen Sinjeur Arie Vergeer in de geregte Oostwaard en Mozes Ximinis onder Maarsseveen, verkogt 10 morgen land door Arie aan Mozes. Belast met regt van voor- of nakoop mitsgaders Tiendrecht beide competeerende aan de Heerlijkheid Oostwaard van welke eerstgen. zegt de heer gemagtigde van de tegenwoordige Vrouwe van Oostwaard voor deze reis heeft afgezien alsmede van de exercitie van het Tiendrecht zoolang de heer Ximinis eigenaar daarvan zal zijn zijnde belend enz. enz. ende dat voor en omme de Somma van f 6900, =, enz. enz.

D.

Koopconditiën (Art. 4) perceel gelegen onder Oostwaard of Zuilen belast met het regt van voor of nakoop mitsgaders Tiendrecht competeerende aan de Heerlijkheid (de Ambachts Vrouwe) aan te bieden en zoo die daarvan geen gebruik maakt aan alle zoodanige verplichtingen te voldoen, als op hem Kooper op den Heer Verkooper zou kunnen berusten terwijl zij de koop behoudende, hij Kooper ontslagen zou zijn zonder iets te kunnen vorderen.

1783 Testament Barend Cramer Koopman 3/2 te Amsterdam. Kind wordt uitvoerder nl. Jan Hendrik Cramer 22 April 1768.

1783 Wettigh huwelijk op voorwaarden Jan 24/3 Hendrik Cramer Barendszn. bruidegom te Amsterdam weduwnaar van Mejufrouw Elisabeth van der Voort te Amsterdam en Bruyd Mejuffrouw Harmina de Jong te Maarssen. Als getuigen o. m. Harmen Stokman en Jan van Voorthuysen, get. Notaris E. M. Dorper te Amsterdam en de Notaris in de aanhef stuk

vermeld Jacobus van Someren te Maarssen.

1783 Testament van Hendrik Cramer, Berendszn. te Amsterdam wonende Key-sersgracht b/d Spiegelstraat benoemt zijn huisvrouw tot executeur, nl. Mejuffrouw Harmina de Jong en zonen Barend Cramer, Gerrit Abraham Cramer en behuwdzoon Jacobus Johannes Ploos van Amstel.

Notaris E. M. Dorper op den Dam b/d Vijgendam te Amsterdam.

Getuygen: Jacobus Johannes Pollman en Jan Jacob Filart.

1784 Erfeniskwestie namens Evert van 3-7-15 Mansveld, Lt. Collonel, Heer Ja-19-23/7 cob Evert van Muyden Secretaris Lekdijk Bovendams, Frans Guatarus van Mansveld Voogd, Wouter Cornelis van Mansveld, Jkvr. Catharina Walburg van Mansveld, Vrouwe Everharda Hillegonda de Beer Weduwe van Heer Wouter Hendrik van Nillestein, Vrouwe Geertruud Margaretha Bongart Weduwe van Heer Mr. Gijsbert Craey-vanger Heer Professor Gerard Johan Nahuis. Objecten: Hofstede 16 mergen land De Vergulde Hoef Kortrijk, 16 Mergen land Breukelen Nijenrode Leenroerig aan Huize Ru-wiel, 7 Mergen land Benschop leenroerig aan Huize ten Bosch, 332 roeden land Oostbroek bij de Bilt, Erfrecht aan de Abdije en conventen van Oostbroek.

Gepasseerd gerechte van Zeist

Notaris Wilhelmus Buddeingh.

1788 Jan Hendrik Cramer eigenaar van 11/3 Vechtensteyn aan het Zandpad t/o de Herberg de Zwaan wil schoeiing in de Vecht verstevigen en Steyger.

1788-1792 Kwestie over tien Morgen wei en Bouwland in Oostwaard. Heer Jan Lucas Reynst van Oostwaard en Arie van der Geer onder gerechte van Oostwaard ten eenre en Mozes Ximinis onder Maarsseveen ten an-re, gekocht voor f 6900. =.

1793 Kwestie over tien morgen land in 7/1 Oostwaard. Personen Arie van der Geer Schout van Oostwaard, Mozes Ximinis te Maarssen, Heer Washington te Oostwaard heeft een steyger in de gerechte Oostwaard en een steenplaats, e. a. ten overstaan van Jo-hannes Lastdrager, Schepen van Oostwaard, Jan van der Manden mede Schepen van Oost-waard, Johannes Timmer Schepen van de gerechte te Maarssen.

1800 Regeling erfenis Cramer de Jong 16-17/1 familie namen zie 3 september 1783. Idem en Hendrik Cramer.

1800 Openb. Notaris Engelbertus Marinus 16/1 Dorper te Amsterdam verschenen WelEerw. Heer Gerrit Cramer Predikant te Harderwijk in de Ned. Duytsche Gereformeer-de Gemeente namens en met Vrouwe Harmina de Jong, Weduwe van de Heer Jan Hendrik Cramer Barendsxn. en de Heer Barend Cramer en Jacobus Johannes Ploos van Am-stel door wijlen zijn vader Heer Jan Hendrik Cramer Barendsxn, bij testament van 3 september 1783 t/o Notaris genoemd, tot Executeurs benoemd.

1800 Willige Verkoopding der Buytenplaats 15/7 en overplaats Vechtensteyn onder Oostwaard Ingevolge testament van Jan Hen-drik Cramer Barentsxn. te Amsterdam, verkocht aan Heer Johannes Fahreus, voor 10950, = gulden te betalen in grof Hollands ongestempeld Zilvergeld, klinkende munt of in Gouden Rijders, alles inclusief Zitbank in de Ned. Hervormde Kerk te Maarssen. De overplaats Vecht en Stein aan de Daalse-dijk of Kleiweg (nu Binnenweg) onder de ge-rechte van Maarssen, regt teegens over perceel 1 met chineese Tent, behoort bij de koop.

(Wordt vervolgd)

J. van Veldhuizen.

VOOR AL UW TRANSPORTEN

**INTERNATIONAAL TRANSPORT-
EN LIJNDIENSTBEDRIJF**

H. van Elst & Zoon

**DIEPENDAALSEDIJK 10 MAARSSEN
TEL. 1298**

Ford Dealer in de Vechtstreek

OOK VOOR A-1 GEBRUIKTE WAGENS

BREUKELN
STRAATWEG 109
TEL. 03462 - 1745

MAARSSN
STRAATWEG 2-4
TEL. 03465 - 2541

Autobedrijf Roeleveld BV
